

נוסח לא מתוקן

כנסת הארבע עשרה
מושב רביעי

ישיבה מרכזית 284
מרכז אדווה - תקציב '99
דיון מיוחד בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת
שהתקיימה ביום ב', י"ח בכסלו התשנ"ט, 7.12.98, בשעה 12.15

נכחו:

חברי הוועדה:
היו"ר מקסים לוי
אלי גבאי
אחמד סעד
חיים אורון
תמר גוז'נסקי
נעמי חזן
יורי שטרן
רפי אלול
רן כהן
ענת מאור

מוזמנים:
יוסי דהאן, יו"ר מרכז אדווה
שלמה סבירסקי, מנהל פרויקט תקציב המדינה, מרכז אדווה
אמין פארס, מרכז מוסרה
טל קורמן, מנהלת ארגון הגג של מרכזי הסיוע לקרבנות תקיפה מינית
ניסים טולדו, סינגור קהילתי
עירית ענבר, העמותה הישראלית לאוסטיאופורוזיס
חדוה רדוביץ', קואליציית "אצבע על הדופק"
עווד אבו-פריח, אגודה לזכויות הבדואים
האללה אספניולה-חזן, יו"ר ועדת מעקב לענייני חינוך ערבי בישראל
פאולינה לנגר מוועד משפחות לנפגעי נפש במרכז

מנהלת הוועדה: שירלי אברמי

המנחה: שלי יחימוביץ'

נרשם ע"י: רקורד - שירותי הקלטה

על סדר היום: תקציב '99.

-4460-

תקציב '99

שלי יחימוביץ':

שלום לכולם. שמי שלי יחימוביץ', אני עיתונאית בימים כתיקונם, אבל מאוד שמחתי לבוא ולהנחות את הכינוס הזה, שעוסק כולו ורובו בעניינים חברתיים. זאת הפעם הרביעית שמרכז אדווה מקיים דיון מיוחד בכנסת בחסות ועדת העבודה והרווחה, והיום נושא הדיון שלנו הוא אקטואלי במיוחד, כיוון שחוק ההסדרים יועלה בכנסת, מה שעושה את הדיון מאוד אקטואלי.

בראש ועדת העבודה והרווחה חבר-הכנסת מקסים לוי, שאני חושבת שהאורינטציה החברתית שלו והמודעות החברתית, והאיכפתיות, וגם העשייה היום-יומית בכנסת הם בלתי מוטלים בספק, ורוב נציגי הארגונים שיושבים כאן מכירים את תרומתו ואת נכונותו להקשיב ולעזור, וכמוהו כל חברי הכנסת שבאו היום.

אנחנו מאוד רוצים שהכינוס הזה יהיה יעיל ולא יהיה על תקן דיון אקדמי ודיון פרלמנטרי, ונציגי הארגונים שיושבים כאן יוכלו פשוט לבוא ולשאל שאלות מאוד קונקרטיות ומאוד מעשיות את חברי הכנסת ואף יקבלו תשובות. הכל כמובן במסגרת הדיון על התקציב, אבל אני מניחה שהמצוקות והצרכים לא תמיד קשורים ישירות לדיון על התקציב. לכן, אני אבקש מראש גם מחברי-הכנסת וגם מנציגי הארגונים להיות מאוד יעילים, ולפעמים לוותר על שפיכת הלב ועל מצוקות הנפש כדי לקבל תשובות קונקרטיות.

תרשו לי להזמין את יו"ר ועדת העבודה והרווחה, שבחסותו מתקיים הדיון הזה חבר-הכנסת מקסים לוי, בבקשה.

היו"ר מקסים לוי:

אולי אקדים ואומר דבר שלא אמרתי אותו בחוץ לתקשורת ואני לא רוצה להתראיין ביומיים האחרונים, וחשוב שהוא יהיה לב הדיון. האחד, ההתנגדות הנחרצת שלי בנושא של כניסה לקואליציה הזו והממשלה האטומה הזאת הובעה על-ידי ואמרתי אותה במשך שבועיים. אבל, נחסך ממני היום דבר, שהוא אולי אחד המקרים שאיתם מתמודד פוליטיקאי בבניין, ואולי לא הרבה פוליטיקאים, שיש להם אחים. הדבר נמנע, והייתה התלבטות קשה ביותר, אבל אני הייתי נחוש בדעתי. לו היה מתמנה דוד לוי לשר האוצר, אז בוודאי הייתה דילמה, היו שתי אלטרנטיבות, ואמרתי אותם. האחת, להתפטר מהכנסת והאחרת, להצביע נגד חוק ההסדרים, כשדוד לוי שר אוצר, כי אני לא יכול לבגוד בכל תחנות החיים שעברתי ולהצביע על חוק הסדרים שמכה אוכלוסיות בעם ושנותן ביטוי למחיקת חוקים דמוקרטיים שעברו כאן בכנסת. משום שמי שמאיתנו יודע ורואה את הדברים, וחש וקורא את חוק ההסדרים, יודע שלא הייתה ממשלה אומללה כמו הממשלה הזאת שמכה בעיירות הפיתוח ומכה באוכלוסיות שאני אציין אותן.

מדי שנה אנחנו מקיימים דיונים בנושא תקציב המדינה וחוק ההסדרים. הממשלה הזאת, נבחרה בזכות עיירות הפיתוח ואנשי השכונות, לולא עיירות הפיתוח והשכונות לא היה מגיע ביבי נתניהו לכס רשות הממשלה, והאנשים האלה אשר ציפו במשך שנים לאיזה שהוא צדק חברתי מצאו ממשלה שמכה בכל הנושאים. אחד הנושאים הוא הפגיעה באוכלוסיות האלה בחוק ההסדרים. מה מבקשים? איפה האוצר מבקש לקצץ? אז העובדה שכר המינימום אחרי 11 שנה עבר בעבודת העבודה והרווחה באילוצים ובוויכוחים חריפים, הוא עבר. ומה מבקשת הממשלה? להכות בשכר המינימום ולהוריד את החוק הזה ולהשאיר אותו בצורה כזאת שאנשים עדיין יהיו עבדים ולא עובדים על-פי חוק שכר מינימום, וחוק ההסדרים מטיל בספק גדול מאוד את מימוש החוק

שכבר בעצם יושם. החוק מציע פגיעה בצורה כזאת שלא תינתן הצמדה לא לתוספת היוקר ולא לתוספת המדד. הוא מציע לעקר בכלל שאנשים שכאן מדברים על תוספות לעובדים הבכירים. מי בכנסת הזאת הצביע עבור אי-עדכון של שכרם של שרים וחברי כנסת! אלה תנועות חברתיות, שעמדו בפני מבחן האם שכר מינימום או העלאת שכרם של הבכירים וחברי הכנסת והשרים. חברי כנסת שאמרו לי: איך הצבעת נגד ההעלאה? אמרתי, איך אתם מסתכלים בעיניהם של 700 אלף שכירים במדינת ישראל, שלא מגיעים לשכר מינימום? והיום בחוק ההסדרים, זה אשר יציל את המשק! זה אשר ייתן בעצם את התשובה לגרעון שמדינת ישראל מצויה בו?

מקבלי גמלאות. בחוק ההסדרים שעבר ביטלו את חוק הגמלאים והבאתי הצעת חוק שבעצם מטיבה עם האוכלוסייה של הגמלאים, במה? בהנחות הארנונה, בהנחות תחבורה, באותם אנשים שייסדו את הארץ. כמו חברי כנסת מהקואליציה והצטרפו, כי לא היה רוב להפיל את הצעת החוק שלי בחודש מרץ 1998, ואז החזרנו את חוק הגמלאים כשהקואליציה דיברה שהיא תתמוך. והנה כאן בחוק ההסדרים הולכים להפיל את החוק הזה של הגמלאים.

חוק קצבאות הילדים. חוק קצבאות הילדים, שכל הזמן דיבר על מתן איזו שהיא אפשרות, שגם ניתן לאלה שמקבלים קצבאות, ילדים ממשפחות ברוכות ילדים, לא לעדכן אותו על-פי תוספת היוקר, לא לעדכן אותו על-פי תוספת של פעמיים בשנה, אלא לחזור לאותה שיטה כדי לפגוע במשפחות ברוכות ילדים.

מה מציע סל שירותי הבריאות? חוק בריאות ממלכתי הולך ומתמסמס, בעצם רפואה לעניים ורפואה לעשירים. מי שיש לו ישלם עבור ביקור רופא, עבור ביקור תרופות, עבור ביקור התרופות, עבור ביקור בבית-החולים. אתם רואים איך מטלטלים את החולים בטופסי 17, שלא מתפנים אליהם, ההזדמנות של כל אחד מאיתנו קיימת במדינה, והנה אותן תוספות מעמידות בסכנה איומה הרבה מאוד משפחות שלא יכולות לרכוש תרופות היום, כי הן לא יכולות לשלם השתתפות בשכר של תרופות יקרות ומחלות כרוניות.

על מה עוד אנחנו מתבקשים להצביע? על קיצוץ דמי האבטלה. כלומר, לעקר בכלל, לקחת את העובד בישראל ולומר לו, אחרי שישה חודשים אין יותר דמי אבטלה. למרר לו את החיים כשיש במדינת ישראל היום עובדים זרים, כשיש היום במדינת ישראל השפלה של חייל משוחרר.

החוקים האלה הם בעצם אנטי-חברתיים, והממשלה נשענת על-ידי אנשים שמייצגים את הנושאים החברתיים. לא יעמדו כנגד עיניהם לא עיירות הפיתוח ולא השכונות, תעמוד לנגד עיניהם האפשרות מה אנחנו נקבל כמפלגה סקטוריאלית. כמה תקבל ש"ס, וכמה יקבלו אגודה, וכמה יקבלו העולים. מצער שאני צריך לדבר ככה. ואז, בני עיירות הפיתוח והשכונות יימצאו בתסכול חברתי והפערים הולכים ונהיים יותר עמוקים. זאת צניחה, זאת לא צמיחה, על מה מדברים? על מצב בו המשק נמצא בהתמוטטות ותקציב המדינה נמצא בהרס חברתי. לכן, אין סיכוי, ואני מקווה מאוד שיהיה השכל לחברי הכנסת שמדברים פעם אחת מול הציבור ופעם אחת מדברים בשם הקואליציה הזאת, לבוא ולהגיד: אין מקום לממשלה האטומה הזאת. אין לה מקום אלא היא צריכה ללכת לבוחר ולומר מה היא חושבת, משום שבנושאים החברתיים אין אחד שלא ידבר שהממשלה הזאת נכשלה. הייתה תקווה לרבות ולאלפים של אנשים בשכונות ובעיירות הפיתוח שיהיה צדק מסויים, והצדק הזה לא רק שהוא לא בא אלא הוא בא לעקר להם דברים ונושאים שאני איתם.

לא מעקרים רק בחוק הזה. אם מישהו יפתח את חוק התקציב הוא יראה, שהולכים לחסל את הצהרונים ואת המועדונים. נושא בריאות הנפש. נושאים עיקריים שעומדים על כך שממשלה צריכה לתת לחברה שלה משהו, ובתקציב המדינה הולכים להיות

קיצוצים גדולים נכון שאנשים כבר מיואשים. כשאני מגיע לירוחם, או כשאני מגיע לדימונה, או כשאני מגיע לקרית-מלאכי אנשים ביאוש טוטלי והם לא מוצאים כאן אצלנו את התשובות. ולכן, הדיון הזה עם הארגונים הוא חשוב מאוד, כדי שגם הארגונים האלה ידעו, שקיום הארגונים שלהם עומד היום בסכנה איומה מול תקציב במדינה וחוק ההסדרים. מה שעלינו לעשות הוא, לא לשבת בחיבוק ידיים, אלא השנה יותר מתמיד לצאת ולהפגין נגד האטימות של הממשלה הזאת.

שלי יחימוביץ': תודה ליו"ר ועדת העבודה והרווחה, חבר-הכנסת מקסים לוי. יש לי הצעה לסדר ואני רוצה לשאול אתכם כאן חברי-הכנסת ברשותכם. אופציה אחת שכל אחד מכם ישא דברים בזה אחר זה, ואופציה אחרת היא, שהציבור כאן, שהגיע כדי לפגוש אתכם ישאל שאלות מהקהל ואתם פשוט תשיבו לו קונקרטי. במה אתם בוחרים? יש רוב בעד האופציה השנייה? בסדר גמור.

לפני שנעבור לרב-שיח, שאני מקווה שיהיה פורה בין חברי הכנסת ובין הציבור כאן, אני מבקשת להזמין את הד"ר יוסי דהאן יו"ר מרכז אדווה בבקשה.

יוסי דהאן: שלום לכולם, שלום לחברי הכנסת, לאנשי הארגונים. ניתוח התקציב הזה נעשה מנקודת מבט שהיא בדרך כלל לא נקודת מבט שנמצאת בתקשורת או בדיון הציבורי. הניתוח הזה נעשה מנקודת מבט של קורבנות התקציב. כלומר, מאלה שלא מצליחים לממש את הזכויות הבסיסיות שלהם כבני אדם, את הזכויות לבריאות, לדיוור ולחינוך. הניתוח הזה נעשה מנקודת מבט של צדק חברתי, של שוויון. עניין נוסף, ניתוח התקציב הזה נעשה מתוך אמונה ברעיון פשוט, רעיון הדמוקרטיה שמעידה על כוח, ושאנשים עם מידע, שבדרך כלל לא נמצא שוב בדיון הציבורי, יכולים לפעול ולשנות ולעשות דברים; שהם לא יכולים לעשות ללא המידע הזה. אלה הנחות הדיון, ואני מקווה שיהיה לנו דיון פורה. תודה.

שלי יחימוביץ': הד"ר שלמה סבירסקי, מנהל תקציב פרויקט המדינה במרכז אדווה בבקשה.

שלמה סבירסקי: לקראת הדיון השנה הכנו חוברת, שנמצאת עכשיו בידי כולכם, שבה ניסינו לסקור את המגמות החברתיות והכלכליות המרכזיות בערך בשני העשורים האחרונים, כאשר נקודת ציון אולי היסטורית היא מדיניות העיצוב של 1985. החוברת מצביעה על תוצאותיה של הקונספציה הכלכלית-חברתית ששלטת אצלנו מאז 1985. קונספציה זו גורסת כי צמיחה כלכלית כרוכה בריכוז המשאבים הפרטיים והציבוריים בידי "כוחות השוק" דהיינו, בעלי ההון, בעלי החברות הגדולות, המנהלים הבכירים. מזה עשור וחצי אנחנו שומעים כי סוד הצמיחה טמון מצד אחד בעבודה של מיסי מעסיקים והעלאה של שכר הבכירים, ומצד שני בהורדת השכר של עובדים ועובדות.

התהליך של ריכוז משאבים בידי מיעוט, בהסתמכות הכמעט בלעדית על-ידי מיעוט זה להצלת המשק והחברה קדימה, הם לא תולדה טבעית של תהליכים טבעיים המתרחשים מעצמם, אלא הם תוצר, בין השאר, של החלטות המתקבלות בממשלה באופן שגרתית שנה אחר שנה ומקבלות לאחר מכן את אישור הכנסת, בין השאר במסגרת חוק התקציב וחוק ההסדרים.

כך גם השנה, כפי שאמר יו"ר ועדת העבודה והרווחה חבר-הכנסת מקסים לוי, הצעת חוק ההסדרים כוללת שחיקה של שכר המינימום באמצעות הצמדתו למדד המחירים לצרכן ולא לשכר הממוצע. מצד שני, איש לא מציע להעלות ולו במקצת את מס

החברות, למרות שבכמה מארצות אירופה זה בדיוק הדבר שעושים כיום, ואילו הצעת חוק שקוראת להחזיר חלק קטן מהמס המקביל, שהיה קודש למימון מערכת הבריאות הממלכתית, והיה מוטל על המעסיקים, לא כלולה בהצעת חוק ההסדרים.

הקונספציה של ריכוז המשאבים בידי המיעוט לא הוכיחה את עצמה. ספק אם אפשר לייחס לה אפילו את תנופת הצמיחה של ראשית העשור. אותה צמיחה נבעה ככל הנראה בעיקר מגל העלייה הגדול ומן ההשקעות שהיו כרוכות בקליטתו. אך בעוד שקונספציית ריכוז המשאבים בידי המיעוט לא הצליחה להרים את כל החברה, היא כן הצליחה להרים את המיעוט עצמו מעל לכל השאר. כפי שתראו בחוברת, חלקם של שני העשירונים העליונים היום בסך ההכנסות גדול יותר, בעוד שחלקם של שבעת העשירונים הנמוכים קטן.

הצעת התקציב והצעת חוק ההסדרים לשנה הבאה אינן מבשרות על שינוי. במקומות שונים בעולם בוחנים כיום מחדש את הקונספציה, מעלים מיסי חברות, מגדילים השקעות בחינוך ובהכשרה מקצועית וטורחים בעיקר לשמר ולטפח את המרכיבים של מדינת הרווחה שפותחו במהלך של עשרות שנים. אצלנו לעומת זה, הקונספציה הייתה ועודנה כרוכה בערעור המחוייבות הציבורית והתקציבית לצירוף כל הקבוצות והשכבות לזרם המרכזי.

מאז שנות ה-60 אין אצלנו רפורמה ממשית של מערכת החינוך, למרות ש-63% מהנוער לא מקבל תעודת בגרות. חוק ביטוח בריאות-ממלכתי אמנם אושר ב-1994, אבל האוצר שהתנגד לחוק מלכתחילה, לא עומד בחובתו על-פי חוק להעניק את מלוא המימון למימושו של החוק, והסיוע הממשלתי לדיור הולך ונשחק. יתירה מזאת, כפי שכבר הוזכר כאן, חוקים שמתקבלים בכנסת פשוט לא מבוצעים. חוק יום לימודים ארוך, חוק לימוד חינוך מגיל 3, חוק ערי הפיתוח, והשנה כנראה שמצטרף לזה חוק הדיור הציבורי אם יעבור חוק ההסדרים.

העשירונים העליונים יוצרים לעצמם באמצעות המשאבים שנוספו להם בשני העשורים האחרונים חלופות ותוספות למערכת השירותים הציבוריים, כך כאשר המועצה להשכלה גבוהה הגבילה את התרחבות האוניברסיטאות, צמחו המכללות הפרטיות. כאשר משרד החינוך קיצץ בשעות לימוד - צמח החינוך האפור. כאשר האוצר לא מממן את הרפואה הציבורית - צומחים ביטוחים משלימים לרפואה הפרטית. רוב אזרחי ישראל, שנמנים על שבעת העשירונים, שחלקם בעוגת ההכנסות ירד, נאלצים להסתפק בשירותים ציבוריים, שגורלם מוטל על כף המאזניים שנה אחר שנה ובכל פעם שהממשלה מניחה על שולחן הכנסות את הצעת התקציב וחוק ההסדרים. לא זו בלבד, שחלקם של העשירונים האלה בעוגת ההכנסות יורד, אלא שמתוך החלק המצטמק הזה הם צריכים להפריש עוד ועוד תשלומים לבית-הספר, לביקור במרפאות חוץ, להחזרת משכנתאות בריבית גבוהה יחסית של בנקים מסחריים. התוצאה - שכר נמוך, נטל גובר של תשלומים, קושי גובר בהשגת קורת-גג, אובדן האמון של ישראלים רבים ביכולת של מערכת החינוך לקדם את הילדים שלהם.

התקשורת נזעקת בדרך כלל רק למראה התוצאות הקיצוניות ביותר. כך למשל פסטיבל דו"ח העוני השנתי. יום של כותרות צעקניות עם צילומי המשפחה התורנית והמקרר הריק. המצלמה מתמקדת במסכנים, ותוך כדי כך מסיחה את דעתנו מהעובדה, שהסיפור בעצם נוגע לכולנו, שכן התרחבות מעגל העניים פירושה הצטמצמות המעגל של אלה שיכולים ליטול חלק פעיל בצמיחה. הצטמצמות מעגל העניים פירושה הצטמצמות המעגל של מי שיכולים לתרום לקופה הציבורית. התרחבות מעגל בעלי השכר הנמוך פירושה ריכוז גדל והולך של המשאבים בידי מעטים.

כך בעצם הקונספציה פוגעת באותו דבר אשר בשמו היא באה לעולם, דהיינו יכולת הצמיחה העתידית של ישראל. בשעה שחלק מהנוער רוכש באמצעות משאבים פרטיים שגדלו מאוד, את מיטב הכלים שנדרשים בתעשייה ובשירותים המתוחכמים, למשל לימוד אנגלית בקייטנות פרטיות באנגליה ובארצות-הברית, חלק אחר מהנוער נושר מבת-ספר שהמשאבים שלהם נשחקו או שהוא נזקק למאמץ משפחתי כדי להשיג תעודת בגרות. צמיחה משמעותית יציבה ולאורך זמן אינה יכולה להתרחש כאשר ההכנסות של עשירון אחד או שניים הם ברמה אירופית, בעוד שהעשירונים הנמוכים חיים על פלנטה אחרת. כאשר שכר הוא כה נמוך עד ש-47% מהנישומים לא מגיעים לסף המס התחתון, הדבר פוגע בסופו של דבר בתחושת השותפות והערבות ההדדית של החלקים השונים של האוכלוסייה. זוגמא אחת לכך היא הרפורמה במס שמוצעת כיום, ומתבשלת במשרד האוצר. הרפורמה שמציעה את שיעור המס השולי הגבוה. תגדיל עוד את הכנסות העשירונים הגבוהים ותקטין את הכנסות המדינה, וכל זאת בנימוק, שנטל המס על העשירונים העליונים גבוה מדי.

הגידול בהכנסות העשירונים הגדולים כתוצאה מהרפורמה, יוביל מצד אחד לגידול נוסף ברפואה הפרטית, בחינוך הפרטי, ומצד שני לשחיקה נוספת בתקציבים של שירותי הבריאות, החינוך והשיכון. לא יהיה כסף להחזיק את מערכת הבריאות הציבורית ברמתה הגבוהה היחסית הנוכחית. לא יהיה כסף לסייע לכל הישראלים להגיע לקורת גג משלהם, ולא יהיה כסף לרפורמה יסודית הדרושה בחינוך.

זו המסגרת ההיסטורית שבה ראוי להתייחס אל הדיון בתקציב המדינה וחוק ההסדרים. זה מה שהניע אותנו להכין את החוברת שאתם מחזיקים בידכם. צריך להסתכל על התמונה הגדולה. נכון, התקציב לא קובע את כל ההתפתחויות הכלכליות והחברתיות, אבל החוקים שנגזרים ממנו הם אחד הכלים המרכזיים המשפיעים על המבנה החברתי והכלכלי שלנו. יתירה מזאת, התקציב פתוח לדיון ציבורי ודמוקרטי במסגרת הכנסת. לכן, הדיונים על התקציב יכולים לשמש מסגרת לגיבוש של סדר יום כלכלי וחברתי חדש, שבמרכזו יש להציב את השאיפה להעלאת המשאבים של כל החברה ולא רק של מיעוט בתוכה. עלינו לשאוף לכך שהנורמה המעשית והאוניברסלית תהיה חינוך ראוי לשמו, חינוך שפותח את הדלת לעבודה הראויה לשמה, עבודה שמעניקה שכר ראוי לשמו, שכר שמאפשר מצד אחד לקיים רמת חיים סבירה ומצד שני, להרים מס לקופה הציבורית כך שניתן יהיה לממן את השירותים הציבוריים הראויים לשמם. לשם כך אנחנו צריכים לשבור את מסגרת ההתייחסות השגרתית, שלפיה אחת לשנה אנחנו פותחים את ספרי התקציב שהוכנו בחדרי חדרים על-ידי פקידים עלומים שמדברים בשפה מסתורית כדי לגלות מהן הגזירות החדשות, ואז מתחיל המסע המבוהל של כל סקטור, כל מגזר, כל סיעה, כל קבוצה, כל עמותה וכל שדולה, כל אחד ואחד בנפרד לבטל גזירה זו או אחרת. המפגש השנתי הזה יכול להיות מסגרת לניסוח יעדים משותפים לכולנו. צריך ליטול מאותם פקידים עלומים את המונופול שנטלו לעצמם על ייצוג האינטרס הכללי, האינטרס של המשק ו"המדינה". המונופול המלאכותי הזה מאפשר להם להציג את כל מי שמתבטא בענייני תקציב כאילו הוא מייצג סקטור או אינטרס צר. זה בשעה שהקונספציה השולטת במדיניות התקציבית של ממשלותינו היא המייצגת את המיעוט ולא את הכלל. הכלל מיוצג באולם הזה. תודה רבה.

שלי יחימוביץ':

תודה לד"ר שלמה סבירסקי. עוד שני דוברי נציגי ארגונים יש איתנו. חבר-הכנסת אלי גבאי מתנצל, הוא צריך להגיע לאירוע אחר בשעה אחת מחוץ לכנסת, אז תודה רבה בכל אופן על הפגנת הנוכחות. עוד שני נציגי ארגונים יש איתנו כאן לפני שיתחיל הרב-שיח ביניכם לבין חברי הכנסת. הראשון שבשניים הוא אמין פארס, חוקר בכיר בפרוייקט "מוסרה", שהוא פרויקט לשוויון זכויות האוכלוסייה הערבית והוא משותף לשני ארגונים

שהנציגים שלהם יושבים כאן, "איטיגיה" שהוא הארגון הערבי ושתי"ל שהוא הארגון היהודי, בבקשה.

אמין פארס:
שלום רב לכולכם. אני עוסק במרכז "מוסרה" שעוסק בשוויון זכויות לאוכלוסייה הערבית. אנחנו במרכז מוסרה עוסקים בניתוח התקציבים מתוך ראייה, שמגיע לאוכלוסייה הערבית שוויון זכויות כמו לכל שאר הקבוצות באוכלוסייה. אנחנו עוסקים בניתוח התקציבים, במיוחד של המשרדים החברתיים. אני אציג כאן ניתוח שעשינו לשני משרדים בעלי השפעה מבחינה חברתית, משרד העבודה והרווחה ומשרד השיכון. אנחנו עוסקים בדברים שהם מביאים לכולם. הפערים בחלוקת התקציבים בין האוכלוסייה הערבית לבין האוכלוסיות האחרות הוא לא חדש ולא סוד. מה שאנחנו מנסים לעשות זה לכמת את הפערים הללו ולהעלות אותם על סדר היום הציבורי, במטרה להשפיע על גישור הפערים הללו.

אבל לפני שאני מתחיל בניתוח והצגת התמונה הקשה מבחינת חלוקת התקציבים, אני רוצה גם להראות את המצב או את הרקע, שבעצם דוחף אותנו לבקש ולדרוש שוויון זכויות. אנחנו מדברים על האוכלוסייה הערבית, שהיא האוכלוסייה החלשה ביותר במדינה ואני אציג שני נתונים, האחד ברמת המיקרו והאחר ברמת המקרו, שמוכיחים את החולשה של האוכלוסייה הערבית. רק בשבוע שעבר המוסד לביטוח לאומי פרסם את הנתונים לגבי ממדי העוני, ושוב מצטיירת התמונה של העוני הקשה במיוחד באוכלוסייה הערבית לעומת שאר האוכלוסיות.

בשנת '97 שוב מצטיירת תמונה של מימדי עוני כפולים מזה שנמצאים בכלל האוכלוסייה, ואם אנחנו מסתכלים על שיעורי העוני באוכלוסייה במשפחות, אז כשליש מהמשפחות הערביות נמצאות מתחת לקו העוני. לעומת זאת, מכלל האוכלוסייה יש לנו 16%, וחמור מהכל שיעור העניים בקרב הילדים הערביים וזה קרוב ל-37%. לעומת זאת, מכלל האוכלוסייה שזה מושפע גם מהמימד של האוכלוסייה הערבית, כלומר אם היינו מוציאים את הנתון של האוכלוסייה הערבית מהמוצע הכללי, היינו מקבלים שיעור נמוך יותר אפילו מ-21%. כלומר באוכלוסייה הערבית יש לנו 37%, ובכלל האוכלוסייה יש לנו כ-20%. אז יש לנו החמרה במצב העוני לאחר שנתיים של שיפור מזערי בלבד. זה בקשר לתמונת המצב ברמת המיקרו.

ברמת המקרו אפשר לראות, שהישובים הערבים נמנים על האשכולות הנמוכים ביותר מבין היישובים בארץ. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה פרסמה מדד כלכלי חברתי, שמחלק ומדרג את היישובים. כ-180 יישובים לפי עשרה אשכולות אפשר לראות שכ-90% מכלל היישובים הערבים נמצאים בארבע האשכולות הנמוכים ביותר כאשר באשכול השישי עד העשירי אין אף יישוב אחד. באשכול השישי יש יישוב אחד אבל זה יישוב קטן זה פסותא בצפון וזה לא מייצג. אז 90% נמצאים בארבעת האשכולות הנמוכים ביותר. שני הנתונים הללו יכולים להעיד על כך שהאוכלוסייה הערבית מבחינה חברתית היא האוכלוסייה החלשה ביותר, ולכן זה מחזק את הדרישה שלנו לשוויון זכויות בחלוקת המשאבים.

הניתוח שעשינו לתקציב משרד העבודה והרווחה מראה, שהתקציבים שמועברים לאוכלוסייה הערבית הם פחות מהאחוז שלה באוכלוסייה. כלומר, אם היינו רוצים לבקש משאבים על מנת לתקן את המצב ולהעלות את רמת החיים באוכלוסייה הערבית, היינו צריכים לפחות 20% מהתקציבים והמשאבים שזה האחוז שלהם באוכלוסייה, ומהניתוח שעשינו ראינו שהאחוזים שהם זוכים בהם, לכל היותר מגיעים למחצית האחוז או למשקל שלהם באוכלוסייה.

אפשר לראות שבנושאי הרווחה השונים יש לנו בעצם פערים מאוד גדולים, למשל בנושא של פרט ומשפחה סה"כ התקציבים המועברים לאוכלוסייה הערבית מהווים כ-10%. בנושא של זקנים זה שוב פחות מ-10%. בנושא של שיכון יש לנו למשל 5% והתמונה הזאת חוזרת על עצמה, למרות כל הבעיות שמנינו וכל המצב הקשה של האוכלוסייה הערבית.

עוד נתון שיכול להבליט את הפערים ואת החלוקה הלא צודקת במשאבי משרד העבודה והרווחה, הוא נושא התמיכות. המשרד מעביר כספים לכל מיני ארגונים לפי קריטריונים שנקבעו מראש. יש לנו 28 נושאים שמתוקצבים ע"י המשרד במסגרת התמיכות שהוא מעביר לארגונים הללו. אפשר לראות, מתוך 65 מיליון, שהמשרד חילק בשנת '97, האוכלוסייה הערבית זכתה לכמיליון ו-150, אלף ומתוך 456 ארגונים וגופים שקיבלו תמיכה מהמשרד, רק חמישה גופים ערבים קיבלו תמיכה כזאת, וזה שוב מעלה את התמונה של חלוקה לא צודקת במשאבים.

לאור המצב הזה יש לנו דרישה, אנחנו מציינים אותה כהמלצה אבל זה בעצם יותר מהמלצה, זה דרישה כדי לגשר על הפערים. כפי שאמר שלמה סבירסקי לפני רגע, אנחנו מבקשים שינוי הקונספציה. אנחנו מבקשים לשנות את בסיס התקציב. לא די בכך שבכל שנה מעדכנים את התקציבים הקודמים של שנה שעברה בלי לעשות מאמץ רציני לחקור את הצרכים של האוכלוסייה הערבית ולנסות ולנקוט בצעדים שיתאימו לצרכים הללו ויקצו לזה משאבים מתאימים בהתאם לגודל הבעיות והצרכים. יש לנו דרישות לתקציב לשנה הזאת להעלות את רמת התקציב לאחוז של האוכלוסייה הערבית באוכלוסייה, ובשנים הבאות אנחנו מבקשים לעשות בדיקה מעמיקה על הצרכים, ולהקצות משאבים לאוכלוסייה הערבית בהתאם לצרכים שלה.

הניתוח השני שעשינו זה למשרד השיכון, ושם התמונה הרבה יותר קודרת והרבה יותר קשה. אנחנו מדברים על משרד השיכון בנושא המענקים והתמיכות שמועברות למי שמבקש לבנות או לרכוש דירה, ואנחנו רואים ששם התקציבים מאוד גדולים, שעולים על 7.5 מיליארד. האוכלוסייה הערבית איננה זוכה אלא ב-2.3% מסך כל התקציב וזה במקרה הכי טוב כי זה על פי אומדן של מספר אלה שמימשו את הזכאות שלהם. מבחינת כסף אנחנו חושבים שהם לא מגיעים לאחוזים הללו. מה שאפשר להדגיש כאן זה אחוז האוכלוסייה, אחוז הקבוצות, שהם בעצם לא ערבים ונהנים מהתקציב הזה והם מהווים אחוז מאוד גבוה. למשל 70% מתקציב המענקים מיועד לקבוצות מיוחדות באוכלוסייה היהודית כמו עולים, או כמו עולים מקהילות שונות, מתושבי עיירות הפיתוח ואנשים שזכאים לקבל את המענקים הללו, המענקים מופנים אליהם בצורה מיוחדת והערבים לא יכולים ליהנות מהתקציבים הללו. בתקציב ההלוואות, כ-40% מהתקציב לא נגיש לאוכלוסייה הערבית. שוב פעם, ההמלצה שלנו בנושא הדיור והתמיכה בדיור לשנות את בסיס התקציב ולהיענות לצרכים האמיתיים של האוכלוסייה הערבית גם בנושא הזה, וזה מה שישפר את המצב במגזר הערבי. תודה.

שלי יחימוביץ':

תודה רבה לאמין פארס. כיוון שנשארנו עם מעט זמן יחסית עד סוף הדיון והדוברת הבאה היא טל קורמן, מנהלת ארגון הגג של מרכזי הסיוע לקרבנות תקיפה מינית, אנחנו כבר נתחיל לשלב את הדיון. טל קורמן תעלה לכאן, תגיד את מה שהיא רוצה להגיד ותשאל את השאלות שהיא רוצה לשאול את חברי הכנסת שעל הבמה ואחר כך אנחנו נפנה לקהל.

טל קורמן:

שלום, לי יקח בדיוק שלוש דקות להציג את המשוואה הבאה, לפיה אחריות ציבורית כלפי הציבור של נפגעות ונפגעי התקיפה המינית בישראל, הפירוש המעשי שלה זה תקצוב ממשלתי ראוי למרכזי הסיוע לנפגעי התקיפה המינית. בעשרים השנים האחרונות הגוף

היחיד בארץ שמתפל בנפגעות ונפגעי תקיפה מינית הם מרכזי הסיוע. המרכזים מטפלים ב-6,000 נפגעות מדי שנה, השירותים של המרכזים ניתנים חינם באמצעות 500 מתנדבות ומתנדבים ברחבי הארץ. למעשה המרכזים נותנים שירות רווחה שלא ניתן על-ידי המדינה בעלות מינימלית מאחר שהשירותים מופעלים באמצעות מתנדבים. תקציב ההוצאות השנתי של המרכזי הוא 4 מיליון שקלים בשנה, כאשר ממשרד העבודה והרווחה מקבלים המרכזים סכום שווה בערך ל-7% מכלל ההוצאות שלהם. את יתרת הכסף נאלצים לגייס מתרומות כאשר כמדי שנה מרחפת סכנת קיום ממשית על המרכזים, וזה אומר שציבור הנפגעים והנפגעות עשוי למצוא עצמו בלי כתובת למצוקות.

השנה, בסיוע קבוצת עזרת נשים, ששלי יחימוביץ' נמנית על חברותיה, קיבלנו הבטחה משר העבודה והרווחה להכפיל את סכום התמיכה שניתן למרכזים בשנת 98 ולכלול בתקציב המשרד סעיף תקציבי מוגדר למרכזי הסיוע בסכום התחלתי של מיליון ו-200 אלף שקל. שנת 98 מסתיימת בעוד שלושה שבועות. התוספת לתמיכה עוד לא נתקבלה. שנת 99 מתחילה בדיוק באותו רגע ותקציב משרד העבודה והרווחה לא כולל את הסעיף התקציבי המובטח. תקציב משרד העבודה והרווחה טרם אושר על-ידי הכנסת והאמירה שלי היום היא, שאסור שהוא יאושר מבלי שהוא יכלול סעיף תקציבי מוגדר למרכזי הסיוע בשיעור התחלתי של מיליון ו-200 אלף שקלים.

אבקש שיוגדר התקציב שיגדיר את התמיכה של משרד העבודה והרווחה באחוזים של מרכזי הסיוע בשנה. מקלטים לנשים מוכות זה משהו אחר ונכון להיום הם מקבלים 75% מכלל ההוצאות שלהם ממשרד העבודה והרווחה, זה דבר שולי. הבטחות אנחנו קיבלנו, אבל כסף עוד לא.

שלי יחימוביץ':
תודה טל, אבל בספר התקציב אני מבינה זה לא מופיע, ואגב האפוטרופוס הממשלתי זה עניין אחר וזה לא קשור לתקציב משרד העבודה והרווחה. מדובר על שני מקורות כספיים שונים לחלוטין. זאת אומרת, שר העבודה והרווחה היה רוצה שחלק מהתקציב שהמשרד שלו נותן יהיה התקציב שמשרד האפוטרופוס ממילא נותן. ניסים טולדו מסינגור קהילתי, בבקשה.

ניסים טולדו:
אני נציג של קבוצה שפועלת במסגרת הסנגור הקהילתי, שמייצג משפחות שאינן מצליחות להגיע בשום מקרה לא לדירה בקניה ולא בשכירות. ההנחה של משרד השיכון היום היא, שכל משפחה מצליחה למצוא איזה שהוא פתרון אם זה בטווח הקצר או הארוך. אני טוען שההנחה הזאת מוטעית. אני מייצג קבוצה של אנשים שלא נראים שקופים למעשה. אנשים שלא נכנסים לשום סטטיסטיקה. אין לנו אפילו טעם להוציא תעודות זכאות וכל מי שניסה מהקבוצה שאנחנו מייצגים, הוא בסך הכל בסופו של דבר חזר להורים שלו. זו קבוצה למעשה של דור שני למצוקה. לקבוצה אחת למגזר הפרטי לשכור דירה אני נחשב עני מדי, למשרד השיכון אני נחשב עשיר, מעל הקריטריונים כביכול. אז מכיוון שאנחנו לא שייכים לשום גוף פוליטי שייצג אותנו, משרד השיכון פשוט מתעלם מאיתנו, לא מסייע לנו, לא עוזר לנו בשום קטע כזה ואנחנו רוב גדול מהאוכלוסייה בארץ הזאת, וקיימים פתרונות.

בנייה של יחידות דיור בסדר גודל של אלפים לאנשים כמונו, הוזלה של קרקעות לקבוצות שלא יכולות ויבחנו אותן לפי הכנסה. נתינה של ערבות מדינה לפחות של 95% מערך הדירה, להגדיל את מאגר הדירות הציבורי, לא להקפיא קודם כל את חוק הדיור הציבורי ולהכניס אותו למסגרת חוק ההסדרים. אנחנו אנשים שעובדים, מנסים בכל כוחנו, גם הנשים וגם הגברים עושים כל מאמץ. אנחנו רואים בסיוע של המדינה זכות

ולא חסד. אנחנו לא מבקשים פה שום דבר מאף אחד. מה שאני שואל אתכם, מה חברי הוועדה, מתחייבים פה מולנו לעשות למען זכותנו לדיור הולם.

רפאל אלול:

לכל אחד מאיתנו יש תשובה לעניין הזה. אני נאבק כבר שלוש ארבע שנים על שלושה דברים. אני חושב, שיש איזו שהיא השקפת עולם של חלק מחברינו, וזה לא קשור מקואליציה או אופוזיציה, על הצורך בבינוי ציבורי. אני חושב, שהמדינה כן צריכה לבנות ולהשקיע בבינוי ציבורי. הטעות הזאת, שמישהו אומר שזה לא מודרני, לא כלכלי הוא טועה ואני אתן לכם שני דוגמאות. "בנה ביתך" פתר הרבה מאוד בעיות והפרוייקט הזה לדאבוני הרב הופסק. חלק גדול מהאנשים, גם קשישים אגב, שגם להם אין דיור, שבנו בזמנו בשבילם, בנו בשלוש שנים 12,000 יחידות דיור והפסיקו. והדבר השלישי ברשותכם, יש במדינה לא מעט כסף, שנמצא בקרנות נאמנויות, בקופות פנסיה, שאם המדינה מחליטה אפשר להיעזר בכסף הזה להלוואות ארוכות טווח, שיתנו פתרונות דיור לאותם אנשים, הלוואה גדולה כפולה אפילו לשלושים שנה, והמדינה צריכה לתת את הערבות. זה לא משפיע כהוא זה על תקציב המדינה, אלא רק צריך מישהו ללכת ולהחליט. לדאבוני הרב אין מי שיעשה את זה.

יורי שטרן:

אני חושב שאין שבוע, שאני אישית לא מעלה את הנושא הזה של דיור על כל מרכיביו, כי יש פה דיור ציבורי, חובה שיהיה דיור ציבורי לאלה שבשום פנים ואופן לא יכולים להרשות לעצמם לא רכישה ולא שכירות אפילו בשוק החופשי. צריכה להיות הגדרת משכנתאות, יש כל מיני פתרונות. כעת אני מנסה מול משרד ראש-הממשלה לקדם תוכנית של בניית דירות קטנות, שחלקן להשכרה. אני אסביר את זה, יש פה אוכלוסייה שגרה בדיור ציבורי והיא ביקשה הנחות והיינו שותפים לגיבוש ההצעות האלה, ויש אוכלוסייה שמחכה לדיור ציבורי, שאין לה כלום. באה הממשלה בסוף, תחת הלחצים המשותפים שלנו והציעה פתרון מתון יותר מאשר היה בחוק, פתרון שגם לא מחייב את המדינה לפצות את הסוכנות ולהעביר את כל הכסף שתקבל עבור מכירת דירות לרכישת דירות עמיגור, ולכן אנחנו את הפתרון הזה לא רואים כפתרון נכון. הפתרון שהציעה הממשלה הוא פתרון הגון יותר בעיני כי הוא מאזן יותר את האינטרסים של אלה שיש להם דיור ציבורי עם האינטרסים של אלה שאין להם דיור ציבורי ואין פה עניין של עולים וותיקים. ברור שבתור לדיור, בין אלה שאין להם בכלל כלום יש יותר עולים אולי מאשר בין אלה שגרים בדיור ציבורי, זה לא הנושא. הנושא הוא בסך הכל פריצת דרך בבנייה מחדש. כל עוד אין פריצת הדרך אנחנו מחלקים את העוגה והיא מצטמצמת, ולכן יש פה ניגודי אינטרסים מסויימים, וניסינו לאזן את האינטרסים האלה באמצעות דחיפה במסדרונות הממשלתיים. אני חושב שהגענו לפתרון טוב יותר בקטע הזה מאשר החוק שהתקבל בכנסת.

היו"ר מקסים לוי:

אני חושב, שמי שלא מבין את חוק הדיור הציבורי לא יודע על מה הוא שח, מה זה עמיגור ומה זה התשלום. היה סיכום עם הסוכנות היהודית לויתור חלק גדול מאוד. אתה לא היית במשרת ציון כשזוגות צעירים מסכנים הוצאו בארבע בבוקר עם הילדים שלהם עם כוחות משטרה מדיור של הסוכנות היהודית. אני חושב שחלק מממציאי החוק לדיור הציבורי ראה את כל ההיבטים והוא נתן גם תשובה מעשית בחוק, שהכסף שיתקבל ממכירת הדיור הציבורי ילך לבנייה ציבורית. הדבר השני, אין סיכוי לזוג צעיר היום לרכוש במדינת ישראל דירה. עם כל עדכון המשכנתאות של חמש שנים, שאדם שנשוי יקבל 70,000 שקל זה לא מספיק למע"מ לרכישת דירה. מה שאני רוצה לומר, בעידן של ההפרטה ובעידן שאדם לא מוצא את עצמו בעבודה קבועה, איזה בנק יתן לו 100 אלף דולר הלוואה? איזה בנק? תראו לי איזה זוג צעיר יכול ללכת היום לבנק ולהתחייב להחזיר 5,000 שקל כשאין לו מקום עבודה קבוע? מה שהיה צריך, או מה שהממשלה הזאת הייתה צריכה, בלי הרבה קשקושים, משום שאתה מייצג את העולים ואין לי שום

דבר נגדך, אתה מייצג שכר-דירה, אתה מעלה דרישה בחוק ההסדרים לשכר-דירה רק לעולים החדשים.

יורי שטרן: לא נכון. זה הולך לפי קריטריונים כלכליים.

היו"ר מקסים לוי: אבל אני לא נגד התפיסה. אני טוען, שהצעה מעשית, שלא המציאו את הגלגל כאן, המציאו את זה באירופה. יש ללכת על הקמת דיור בשכר-דירה. כאשר התשלום לשכר-דירה הוא על-פי 25% מהכנסתו של עובד לשכר-דירה. זה אחד הדברים שצריכים להיות שאדם שמרוויח מעט ישלם מעט, ואדם שמרוויח הרבה ישלם הרבה. בלי זה אין קיום לזוגות צעירים במדינת ישראל לרכוש דירה.

חיים אורון: לפני חמישה חודשים כאשר שונה חוק המשכנתאות, ישבה בוועדת הכספים נורה, והיא יודעת, שהונחה על-ידי הצעה שלמה, שהיו בה שלושה מרכיבים: האחד בנייה ציבורית וכבר דובר על זה ואני לא רוצה לחזור על הדברים. השני, הגדלת המשכנתאות דווקא לקבוצה שנמצאת היום ברמות הניקוד הנמוכות. השלישית, ערבות מדינה להיקף המשכנתא, כאשר ערבות המדינה היא ביחס ישר ליכולתו של הדייר העתידי להחזיר את המשכנתא. לצערי הרב, בתוך הסחר-מכר שהיה בזמן הדיון לקראת הצבעתו במליאת הכנסת מי שזוכר, החלק הזה לא זכה, לא כי לא הייתה נציגות פוליטית בשביל לתמוך בו, אלא היו כי חסרים לנציגות הפוליטית הזאת במליאת הכנסת, בדיוק שני קולות, כי הייתה הסתייגות שהונחה על שולחן הכנסת בדיוק במתכונת הזאת. היא נפלה משום שהקואליציה התגייסה להפיל אותה ולא היו עוד שני חברי כנסת בנוסף למקסים לוי וליהודה נקרי בכדי להעביר אותה. היא הייתה עוברת. היא הייתה חלק מהחוק שהיה מבטיח ערבות מדינה. אם אתה שואל אותי מה אני מתכוון לעשות, אני מקווה שלא יהיה חוק הסדרים ואז לא יהיה איפה להגיש את זה. אבל אם יהיה חוק הסדרים, במסגרת חוק ההסדרים או במסגרת חוק אחר, יש להעביר את המרכיב הזה של נקודות המשכנתא וערבות מדינה למשכנתא, כחלק מלא מפתרון הדיור במדינת ישראל.

עירית ענבר: אני מהעמותה הישראלית לאוסטיאופורוזיס. זאת מחלה שסובלות ממנה אחת משלוש נשים מעל גיל 50. אחד מ-12 גברים מעל גיל 65. קופות החולים אינן מכירות במחלה זו. אנשים סובלים מירידה משמעותית באיכות החיים, עד לתלות סיעודית גדולה מאוד, ועד היום אין השתתפות כלשהי. השאלה שלי מתייחסת לגבי תרופות שיכולות לעזור והוכחו כעוזרות במניעת שברים. אם לא הסברתי, אוסטיאופורוזיס זה דלדול העצם. עד היום, קופות-החולים מאפשרות השתתפות מסויימת רק למי שעברו שברים, וזה המגוון בדבר. אדם צריך לעבור את השבר ולסבול מפגיעה באיכות החיים כדי לקבל השתתפות.

ביקשנו להכניס את התרופה לסל הבריאות לשנת 99'. קופות-החולים מקבלות מאות מכתבים מחולות שסובלות סבל רב. נמצאת איתי פה חולה, אני לא יודעת אם יתאפשר לה לדבר. אני פונה לחברי הוועדה ולמי שמצוי בנושא, לענות לי כיצד ייתכן שהיום, בשנת 99', מחלה כל כך נפוצה שהיא מחלה כרונית, עדיין לא מוכרת על ידי משרד הבריאות.

שלי יחימוביץ': תרשו לי להוסיף, באופן כללי, יש איזו תחושה שיש מחלות פוליטיות. יש מחלות, שפוליטית יותר כדאי יהיה לחלות בהם כיוון שיש בעבורן יותר משאבים ומחלות נשים מלכתחילה, אלא אם מדובר על פוריות שזה ערך עליון בחברה הישראלית והן מאוד מוזנחות מבחינת סל הבריאות. תקנו אותי אם אני טועה. חבר-הכנסת יורי שטרן ולאחריות חברת-הכנסת נעמי חזן, בבקשה.

יורי שטרן:

אני לא רוצה לענות לשאלה כיצד, כי יש אלף תשובות כיצד זה ייתכן, אלא כיצד מתקנים את זה. היו כבר מספר מחלות ומספר תרופות ומספר טיפולים, שהובאו לישיבות ולדיונים של ועדת העבודה והרווחה ותוך כדי דיון הצלחנו באמת לשנות את ההתייחסות אליהם. אני מציע לעשות אותו דבר עם המחלה הספציפית הזאת.

נעמי חזן:

אני אשמח לענות תשובה קצת אחרת. חלק מהמחלות שאינן מוכרות כמחלות בסל הבריאות הן מחלות של נשים, ומדובר גם באוסטיאופורוזיס וגם בסרטן השד ודברים מהסוג הזה, ולכן הן מחלות פוליטיות אבל פוליטיות מגדריות ואני רוצה שזה יהיה ברור. הטיפול בחולות אוסטיאופורוזיס הוא הרבה יותר יקר מאשר הטיפול התרופתי למזער את הנוזק של המחלה, ולכן חייבים - זה לא מספיק טוב להגיד צריך - חייבים להכניס את המחלות הללו לתוך סל הבריאות.

אבל אני ביקשתי את רשות הדיבור להגיד משהו אולי קצת מקומם במסגרת הזאת. אין ספק, שהקונספציה הכלכלית חברתית חייבת הערכה מחדש, ואין ספק, שהרבה חוקים שעמלנו עליהם רבות בשנתיים האחרונות הולכים לרדת לטמיון בחוק ההסדרים. אבל לא שמעתי בשעה וחצי האחרונות, ולו מילה אחת, על העובדה שאנחנו נמצאים במצב כמעט משברי מבחינה כלכלית, שחלק ניכר מהאוכלוסייה לא יכול לסיים את החודש, שהמצב ילך ויורע בחודשים הקרובים. אנחנו ממש במשבר ואני כמעט לא מבינה איך אנחנו יושבים כאן ומדברים על תיקונים חיוניים וההצלה של זכויות שעבדנו עליהם ולא מתייחסים למצב שיש פה כמעט מרד כלכלי חברתי, בגלל שהמצב הכלכלי הופך להיות כל כך גרוע. אני חושבת שכדאי להתייחס למצב שקיים עכשיו. תאמינו לי 750 אלף איש ואישה מתחת לקו העוני החודש ובעוד חודשיים, בקצב הזה זה יגיע למיליון. עם כל הכבוד לכל העבודה שכולנו עושים, וכולנו עושים, ויורי שטרן אתה לא תוכל להתחמק מזה, דוור פרטי זה לא תשובה למה שקורה כאן. האמת, צריך להפיל את הממשלה הזאת, אי אפשר להמשיך ככה.

שלי יחימוביץ':

תודה רבה לחברת הכנסת נעמי חזן. אנחנו לא מתעסקים בפוליטיקה גלובלית היום אלא בדברים מאוד נקודתיים וענייניים. רפי אלול בקצרה ואנחנו עוברים לעניין הבא.

רפי אלול:

בתגובה לדבריה של הגברת עירית ענבר, בעניין של הפוריות טיפלנו, אני טיפלתי בזה. עשינו רעש וזכינו. אני אומר לך דבר מאוד פשוט מעשי. במשרד הבריאות גברת שאחראית על פניות הציבור, שמה ד"ר רובין. ככל שתשלחו לה מכתבים כך יטופל הנושא של התרופה הזאת. תשלחו לנו העתקים ואנחנו נשגע אותם בעניין הזה. זה הפתרון. לדאבוני הרב, ככל שיש יותר לחץ כך זה נעשה יותר, ואני אטפל בזה כמו בן.

שלי יחימוביץ':

הגברת חדוה רדוביץ' מקואליציית "אצבע על הדופק".

חדוה רדוביץ':

אני רוצה להתייחס לדברים של עירית ענבר. האגודה לאוסטיאופורוזיס היא חלק מ"אצבע על הדופק", ואני חושבת שמה שקרה כאן דווקא מצביע על אחת הבעיות עם חוק ביטוח בריאות ממלכתי. לא ייתכן, שמי שצועק יותר יקבל טיפול על מחלתו. אני לא רוצה שיבינו אותי לא נכון. אני מאוד אשמח אם התרופות האלה יכנסו לסל הבריאות, אבל חייב להיות איזה שהוא הליך רציונלי לקביעת מהו סל השירותים שאנחנו מקבלים. זאת נקודה אחת ואין הליך כזה כרגע.

נקודה שנייה, אין תקצוב מספיק למערכת הבריאות. אנחנו ראינו מה קרה השנה בלי תקצוב. התייקרו מחירי התרופות. יש כאן אנשים שהם כבר לא יכולים לקנות את התרופות שלהם. הם זקוקים וחייבים לבחור בין תרופות לבין מזון. זה מצב בלתי נסבל. אנחנו מתבקשים לשלם עבור ביקורים אצל רופאים מומחים, דהיינו יהיו אנשים שלא יוכלו לשלם עבור ביקור ולא יקבלו את הטיפול שהם זקוקים לו. זה מה שאני מנסה להגיד כאן. יש כאן פשוט אנשים שלא יוכלו להתמודד עם מחירי התרופות.

במילים אחרות, העיקרון של חוק ביטוח בריאות ממלכתי, של הפרדה בין היכולת לשלם לבין הזכות לקבלת טיפול רפואי הולך ונהרס לעינינו. כשבודקים את חוק התקציב, כשבודקים את חוק ההסדרים אנחנו לא רואים שום פתרון לבעיה, להיפך, אנחנו רואים חסר בתקציב שרק יוביל להחמרה בבעיה. מה שאנחנו צריכים לעשות זה לקדם את הצעת החוק, שעוסקת במדד בריאות מעודכן שלוקח בחשבון גידול אוכלוסייה, הזדקנות אוכלוסייה וטכנולוגיות חדשות. תודה רבה.

שלי יחימוביץ':
חברת הכנסת תמר גוז'נסקי בבקשה. יש איזה שהוא סולס! יש איזו שהיא כוונה בסל הבריאות לתכנן איזה שהוא סולס רציונלי, או שבאמת זה עניין של לובי ציבורי ותקשורת! בבקשה. כמו כן, מדברים כאן על תרופות ב-30 שקל אחת לשלושה ימים, שזה באמת מעל ומעבר להישג ידו של בן-אדם ששכרו ממוצע. אני מבקשת לציין שמלבד יורי שטרן, שהוא חבר בקואליציה, כל היתר הם חברי האופוזיציה, אבל הם בכל זאת מחוקקים ובכל זאת פרלמנטריים אז בהחלט לגיטימי להשמיע אליהם את השאלות האלה.

תמר גוז'נסקי:
הבעיה של המחירים של התרופות הולכת ומחמירה, כי מדיניות הממשלה היא להחזיק את קופות-החולים בגרון ממש עם חבל תלייה. עכשיו קופות-החולים צריכות לקבל מהממשלה כספים שהממשלה חייבת להם, והממשלה אומרת להם אני אעביר לכם בתנאי שאתם תשיגו יותר כסף ממקור אחר ואז באים הדברים הנוראים האלה כמו מחירי התרופות, שהם שערוריה בכלל, אבל במיוחד לאנשים קשישים. זה שבמדינת ישראל מצד אחד נותנים לקשיש קצבת זקנה, שהיא למטה ממינימום מקו העוני, ואחר כך הוא צריך להוציא שליש עד חצי מאותה קצבה כדי לקנות תרופות, פירוש הדבר, שבעצם המדינה הזאת היא מכריחה את קופות-החולים לכל השיטה הזאת של העלאת מחירי התרופות, היא בעצם גורמת לכך, שאותם קשישים לא רק חיים מתחת לקו העוני אלא חיים בעצם בתנאים של רעב, בתנאים של מצוקה ובתנאים בלתי נסבלים.

איך צריך להילחם? צריך להכניס תיקון, שיקבע תקרה איזו שהיא. אם אדם חולה בשבע מחלות והוא צריך לקחת שבע תרופות, אז הוא צריך לשלם שבע פעמים! למה הוא אשם בזה שהוא חולה! אז אנחנו צריכים להשתדל לקבוע תקרה. איזה שהוא סכום כסף. מעבר לזה הוא לא יכול להיות אחראי. הרי אם הוא לא יטפל בעצמו כמו שצריך הוא יגיע לבית-חולים ושם הטיפול יעלה פי כמה וכמה. זאת נקודה אחת.

נקודה שנייה, יש מנגנון של עדכון הסל אבל המנגנון הזה עובד בצורה בלתי נסבלת כי הממשלה מעכבת את כל הפעולה הזאת. לכן יש מצב באמת לא תקין, שהתרופות מוכנסות כששר הבריאות מחליט להכניס תרופה. זה באמת הליך לא תקין.

הדבר השלישי שרציתי לומר בהקשר זה, קשור לרפואה מונעת, לבריאות מונעת וכו'. אם במדינה הזאת לא היו משקיעים ברפואה מונעת אחוז אחד מהתקציב ו-99% משקיעים בלרפא חולים, אז המצב היה אחר לגמרי. אבל לרפואה מונעת אין להם כסף, ורפואה מונעת קשורה בין היתר למשל לטפל בנשים כדי שהן לא יחלו במחלה או כדי שלא יהיו להם שברים. אבל זה קשור גם בהרבה מאוד דברים אחרים שקשורים

ברפואה מונעת. רפואה מונעת לילדים, רפואה מונעת למתבגרים וכו'. אני אביא רק דוגמא אחת: לא עושים כמעט שום דבר כדי למנוע מנוער מלהתמכר לעישון, כלום. ומספר הילדים שהיום מעשנים כבר בגיל 12 הוא מחריד. לזה אין כסף, אבל אחר כך את כל ההוצאות האיומות לטפל באנשים שחולים בגלל עישון לזה מוצאים את הכסף. לכן, כל סדר העדיפויות בתחום הבריאות מעבר לכל מה שדיברתם הוא באמת מעוות.

שלי יחימוביץ': חבר הכנסת רן כהן חייב לעזוב אותנו והוא רוצה להגיז כמה מילים, בבקשה.

רן כהן: אני רק באתי להזדהות ואני מוותר על רשות הדיבור, אבל אולי רק רבע משפט. חוק הדיור הציבורי בתוקף, ואנחנו נטרפד את חוק ההסדרים. עכשיו חותמים בכל הארץ יותר מעשרת אלפים משפחות על בקשה לרכוש את הדירה. באופן הזה לא יעזור לממשלה שום דבר. החוק שלהם לא יקום וחוק הדיור הציבורי יעבור. תודה.

שלי יחימוביץ': ענת מאור, בבקשה.

ענת מאור: ההצעה שלי לד"ר סבירבסקי עם הערכה רבה, ולד"ר יוסי דהאן ולאמין פארס מארגני הכנס. אני שוקלת אם בזמן שנותר לנו לא צריך לשנות את סדר היום. נראה לי, מתוך הארגונים היושבים פה והערכתי העצומה אליהם, שאנחנו לא מנצלים את הזמן נכון ב-7 בדצמבר של השנה. יש לנו יעד, לבלום ככל שניתן את חוק ההסדרים החמור ביותר, כפי שיו"ר הוועדה הציג את זה ותקציב המדינה, ותרשו לי להגיז לכם ברמה האישית, כשהייתי חברה בקואליציה הקודמת הלחץ שלכם היה אדיר וזה השפיע הרבה על התקציב. לא שומעים עכשיו. לא רואים את ארגוני N.G.O, ואני לא באה בטענות. ייתכן שהאטימות של הממשלה ואחיות העיניים שנוקטים בה גורמת לייאוש ולא עושים את זה, אבל זה נראה לי ממש לא נכון, שאנחנו יושבים פה היום ב-7 בדצמבר ולא חושבים איך לצאת לרחוב, איך להגיע לתקשורת, איך להשפיע על אנשי קואליציה, איך לקעקע את המדיניות החברתית הנוראית הזו. זו לא שאלה של תשובה לשאלה זו או אחרת. כל המדיניות היא נגד החלשים ואתם N.G.O ואנחנו, ואני פונה גם לתקשורת, לשלי יחימוביץ', זה לא מספיק לרחם, צריך למצוא את מקעקעי המדיניות, את האטימות ואת אחיות העיניים ולהשפיע שהתקציב הזה לא יעבור במלוא חומרתו. אני לא נכנסת לעניין הפוליטי למרות שאין מדיניות בלי פוליטיקה, אבל היום בדצמבר צריך לדבר בהתייעצות משותפות מה עושים, לא להיות בשקט בדממה כפי שלא הייתם בעבר, ונדמה לי שיש איזה רפיון ידיים, אולי בעקבות מה שקרה לסטודנטים, אבל אני מצפה לעזרה של כולנו ושלכם בשלושת השבועות האלה. תודה רבה.

שלי יחימוביץ': אני מציעה, שאם מישהו מחברי הכנסת רוצה לגייס את הציבור הזה למאבק ציבורי, אז נקיים פגישה נפרדת לצורך העניין הזה ולצורך יציאה להפגנות לרחובות, אבל בדיון הזה אנחנו בכל זאת רוצים להיות קונקרטיים ולדבר על הבעיות המאוד ספציפיות של הארגונים האלה. ד"ר עווד אבו-פריח בבקשה.

עווד אבו-פריח: אני דובר ארגוני ועדי הורים לשפור מערכת החינוך הערבית בדהון. זאת חברה, שנפגעת מכל התקציבים של המדינה עד היום, ובמיוחד מהתקציב הנוכחי. אני מדבר על מערכת חינוך, שבוודאי מערכת חינוך טובה תוביל לחברה טובה ובסופו של דבר אנחנו מדברים על תיקון חברתי, תיקון שהוא מרחיק לכת וזה מאוד חשוב. מערכת החינוך בחברה הערבית בדרום היא מערכת מאוד מאוד נחשלת ונכשלת. היא אחת ממערכות החינוך

הקשות, המצב שלה מאוד קשה. מדברים על חוסר תקציב, מדברים על חוסר בנייה, מדברים על כמעט 70% נשירה מתוך בתי הספר הבדואים בדרום. רק השנה הגענו ל-10% הצלחה בבגרות. כמעט בכל התחומים המצב הוא מאוד מאוד קשה. לאחרונה הוקמה ועדת כץ, אולי כולם שמעו עליה, וועדת חומש, בוודאי הוקמו לערבים בצפון עוד עוד ועדות חומש. את ועדת כץ הבטיחו ליישם. שר החינוך לקח על עצמו ליישם אותה. ראש הממשלה לקח על עצמו ליישם אותה ולאמץ אותה. אנחנו גילינו בתקציב הזה שיש אטימות, כמו של החברים שדיברו פה שיש אטימות מדהימה כלפי המגזר הערבי בדרום וכלפי מערכת החינוך הערבית בדרום. אין אפילו שקל אחד למערכת החינוך הערבית בדרום, אפילו שקל אחד לדו"ח כץ. השנה הזאת היינו צריכים 50 מיליון לפי דו"ח כץ, 50 מיליון למגזר הערבי בדרום, למערכת החינוך בלבד, יש רק 10 מיליון ו-800 אלף שקל לכל המגזר הערבי. אני פה שואל באמת, אם החברה הערבית בדרום, שהיא חלק מהחברה הערבית כולה, וחלק מהחברה הישראלית האם היא תידרדר. הבנים שלה יתדרדרו והיא תידרדר ביחד עם כל חלקי האוכלוסייה בישראל, אם זה ערבי או לא ערבי. לכן אני שואל את החברים פה, אם הם רואים היום במאבק הזה, שהוא מאבק מאוד צודק, כקו אדום לא להעביר את התקציב ללא דו"ח כץ. תודה.

האללה אספניולה-חזן:

אני גם מייצגת את ענייני החינוך בנגב וגם את ענייני החינוך בכלל. אני רוצה להרחיב את התמונה קצת. אני לא חושבת, שהבעיה היא רק חקר צרכים, מה שדיבר ד"ר עווד שבעצם בעניין החינוך נעשה חקר צרכים. חקר צרכים הוא חלקי ונקבע על ידי שלוש ועדות חומש, נקבע שצריך לשפר את מערכת החינוך הערבית כתוצאה ממדיניות אפליה שנמשכה כל כך הרבה שנים, אנחנו הגענו למצב מאוד מאוד קריטי לחינוך הערבי, ואין בחינוך הערבי אפשרויות של חינוך אפור. האוכלוסייה הערבית היא בעשירון העליון של מימד העוני ובעשירון התחתון של ההכנסות במדינה, אז בעצם גם אפשרויות של חינוך אפור לא קיימות, למרות שאני לא מצדדת בחינוך האפור אבל גם זה לא קיים, ומערכת החינוך במשרד החינוך לא דואג ליישום מדיניות. שר החינוך אמר שהוא מאמץ את תוכנית החומש. התקציב לשלוש תוכניות החומש בשנה אחת הוא 250 מיליון ש"ח. ניתוח תקציב המדינה מראה, שהאוצר נתן רק 8 מיליון ש"ח לחינוך הערבי בכלל. השאלה שלי, כל חברי הכנסת אומרים שהם בעד צדק ובעד שוויון וצדק חברתי, מתי הצדק חברתי ינחה את חברי הכנסת בהצבעה על התקציב. כל המדיניות במדינה בעצם מעוותת וכל סדרי העדיפויות מעוותים, ודוגמא לזה, כשהסטודנטים שבתו שישה שבועות אנחנו ראינו בטלוויזיה פתיחה חגיגית לבית-כלא במדינה. זה סדר העדיפות במדינה. תודה.

אחמד סעד:

לפני שאני אדבר על עניין החינוך בנגב, אני רוצה להגיד שהיום עולה פעם שלישית חוק ההסדרים. כבר פעמיים שהממשלה משכה את החוק, כי הוא חוק רע מאוד. אני מקווה שגם היום הממשלה תמשוך את החוק הזה, ולא רק תמשוך אלא תקבור אותו. היום בבוקר בוועדת הכספים היה לנו דיון על תקציב החינוך ואנחנו בירכנו על תוכנית החומש אף על פי כמה ביקורות פה ושם של כץ. לפי התוכנית הזאת מוקצבים 48 מיליון שקל לשנה הבאה. שאלתי את אנשי המשרד איפה ימצאו בתקציב הזה 48 מיליון שקלים, זה רק דיבורים. אנחנו לא רק רוצים תוכנית טובה. אנחנו גם רוצים ליישם אותה. דבר שני, עד היום הזה אין תקציב להתמודד עם בעיית החינוך המיוחד בנגב. אנחנו התרענו על זה, ואני יכול להביא הרבה דוגמאות גם על תוכנית החומש בין האוכלוסייה הערבית, שעד היום לפי הקיצוץ בתקציבים לא ניתנים ליישם. ואנחנו מתריעים בין כל החברים. זה לא רק עניין שצריך להזאיג את האוכלוסייה הערבית. אם אנחנו רוצים חברה צודקת, אנחנו כולנו, יהודים וערבים, צריכים להתמודד עם המדיניות שמפלה לרעה חלק מאזרחיה. לא יכול להיות שחברה תהיה חברה צודקת ודמוקרטית אם היא תמשיך בניהול מדיניות של אפליה לאומית נגד האוכלוסייה הערבית. תודה רבה.

היו"ר מקסים לוי:

אם את מפנה ואם את עובדת בוועד המעקב בשפרעם, תשאלו אותי את הרשויות המקומיות איזון משרד הפנים. המאבק באשר לנושאים של האוכלוסייה הבדואית והאוכלוסייה הערבית צריך להיות מעקב שפעם אחת נדע, האם חברי הכנסת הערבים שמייצגים את הפן החברתי אצלם יצילו שוב פעם היום את חוק ההסדרים ויצביעו בעד הממשלה, כי חוק התקציב שעבר זה רק בידיהם של אותם חברי כנסת שהצביעו במגזר הערבי. לכן, נכון, מי שעובר ביישובים ומי שעובר בכל מקום רואה את ההזנחה הטוטלית לא רק בתחום החינוך, בתחום הדיור, בתחום התשתית ובתחומים גדולים מאוד. אני רוצה לומר, שחוק ההסדרים גם נותן ביטוי לעוד דבר שאנחנו שוכחים אותו. יש גרעון היום ברשויות המקומיות. מה מציע בחוק ההסדרים שר האוצר? מציע שלא תהיה הגבלה לחיוב ארנונה כדי להקטין את הגרעון של הרשויות המקומיות, כך יגדילו את הארנונה לתושבים כדי שיכסו את הגרעון. בוודאי שאני בכל אופן הצבעתי שנתיים נגד תקציב המדינה, אצביע גם הפעם כדי לא להעמיד בסכנה לא רק את האוכלוסייה היהודית, אלא גם את האוכלוסייה הערבית. אבל אנחנו יודעים, גם הבדואים שמדברים, איך מקבלים בתרועות שרים בנגב, ואיך לא מתריעים עבור הסכנות שלהם. הייתי בנגב וראיתי את המצוקה האמיתית, ואיזה פסטיבל עשו כשבאו שרים וראש-הממשלה שביקש לתת לכל ילד מחשב, כשיש שם בעיות דיור.

יו"ר שטרן:

אני באמת היחידי ששייך למפלגות הקואליציה. אצל מקסים לוי המצב פחות ברור מבחינה מפלגתית, הוא אישית כל הזמן מצביע נגד, אבל מצבנו קצת שונה. זה לא עניין של בוס. אני פשוט חושב, שמי שקורא למרד כללי נגד חוק ההסדרים או נגד חוק התקציב הוא בסך הכל סוטה מהמטרה, כי יש לנו סעיפים ספציפיים גם בתקציב וגם בחוק ההסדרים שנגדם צריכים להילחם. כך או אחרת יעבור החוק ויעבור התקציב. המטרות שלנו המשותפות צריכות להתמקד בסעיפים הכי אכזריים או בהחלטות התקציביות שיש לתקן. חוק ההסדרים הוא חוק שבאמצעותו מתקנים את החוקים שקיבלה הכנסת. הוא נושא מאוד בעייתי. לדעתי לא השנה ושנה את זה, אבל גזירות ספציפיות וקידום עניינים כמו בריאות ודיור, צריכות להיות מטרות למאבק ציבורי. בעניין הנושא לחינוך הערבי, חבר-הכנסת אחמד סעד היום העלה את הנושא הזה, אנחנו ראינו את הנתונים שלפיהם זכאות לבגרות באוכלוסיית הבדואים בנגב, היא ברמה של פחות מרבע מסך הכל הארצי, ולכן אני חושב שיש להילחם בעד זה ואני בכל מקרה אתמוך בתיקונים שאתה תרצה בנושא הזה. אולי לא את מלוא התקציב לפי ועדת כץ, כי פשוט קיצצו בכל הסעיפים אבל לפחות שיתחילו ביישום.

שלי יחימוביץ':

אני רוצה לאפשר עוד שאלה אחת לעניין שלא נגענו
מבקשת לקרוא לפאולינה לנגר מוועד משפחות לנפגעי נפש במרכז. ביקשו ממני לציין, שמחר ועדת העבודה והרווחה מתכנסת לדון בנושא: זכויות חברתיות, ולכן כל מי שלא הספיק לדבר כאן מוזמן עכשיו מלכתחילה להגיע גם מחר בשעה 12.00 לשיבת הוועדה ולהציג שם שאלות. פאולינה לנגר בבקשה.

פאולינה לנגר:

אני מייצגת משפחות לנפגעי נפש ואני רוצה לדבר על התקציב של 99. הפסיכיאטריה שמחזיקה המון אנשים בבתי חולים ללא צורך, פנתה אלינו ואמרה שתמיד יש לה את הפנים לקהילה, אבל בתקציב עצמו אנחנו רואים שרוב התקציב עדיין ממשיך ללכת לבתי החולים הפסיכיאטריים, איפה שעדיין בונים הוסטלים ודיור מוגן בתוך הבתי חולים. זאת אומרת, המאושפזים שנמצאים שם, שזקוקים לשיקום בקהילה כדי לחזור ולחיות איכות חיים טובה יותר ושיוכלו להיות פעילים ויעילים בחברה, לא יוכלו לעשות זאת.

אנחנו מבקשים מחברי הכנסת שמעורבים, ומקסים לוי יושב בכל הוועדות העבודה והרווחה. אנחנו מנסים לקדם הצעת חוק לשיקום בקהילה והשיקום הזה חייב להיות מורכב מארבעה חמישה מרכיבים שהם: תעסוקה הוגנת והולמת, השלמת השכלה משרד החינוך חייב להיות מעורב וחיי חברה. בלי חיי חברה נפגע הנפש היום, הודות לתרופות החדשות, שגם משרד הבריאות מקצץ בהם בגלל שהן יקרות ומעדיפים לתת תרופות יותר זולות שגורמות לתופעות לוואי, משרד הבריאות לא מאפשר לתת את התרופות החדשות יותר, שיאפשרו לחלק גדול מאוד של נפגעי הנפש לחזור לקהילה ולהיות הרבה יותר יעילים. חוץ מזה, משרד העבודה והרווחה באופן רשמי התנער מהאחריות לתת שיקום בקהילה לנפגעי הנפש. דרך השינוי בתע"ש, שהוא הנחיה פנימית של משרד העבודה והרווחה, הם פשוט כתבו בפירוש: אנחנו מטפלים בשיקום אנשים אחרים חוץ מנפגעי הנפש. זה לא מקובל עלינו, כי ממשלה לא יכולה לבחור במי היא מטפלת ובמי היא לא מטפלת באוכלוסייה.

היו"ר מקסים לוי: לא רציתי לבטל את הישיבה הזאת, למרות שהזמן הוא לא כל כך קל מבחינתי להיות כאן בישיבה. אני אומר לכם דבר אחד, לא איפשרנו הנושא של כל המאמץ של הממשלה להעביר את נושא בריאות הנפש ולהוציא מאחריותה. להוציא אותנו לקהילה, ולהעמיס על ראשי הרשויות המקומיות את בעיית בריאות הנפש, והעובדה שלא העבירו גם בחוק, גם עכשיו הצעת החוק הממשלתית לא עוברת. יש לנו ועדה שמטפלת בכל הנושא של בריאות הנפש, ואני מקווה שתוך מספר חודשים נוכל להביא לקיום הסדר תקנה לגבי נושא בריאות הנפש. אני משקיע הרבה. הוקמה ועדה בין-משרדית, שמלווה על-ידי בוועדת העבודה והרווחה, ואני מקווה שנוכל להביא אותה לדין. כל אחד יסתייג במה שהוא חושב, אבל אני 17 שנה יודע מה זה בעיית בריאות הנפש.

מלכתחילה היינו צריכים להציג אולי נתונים של מרכז אדווה באשר למצב של התקציב עצמו, אבל לא נוכל לקיים ישיבה של 8 עד 10 שעות כדי להביא את בעיות תקציב המדינה. מה שחשוב מאוד הוא, שהארגונים ידעו שצריך לקיים משמרת של מאבק עם חברי הכנסת כדי להגיד להם את הסכנות של כל אחד ואחד. דוברת אחת אמרה 30 שקל לכדורים, אני אביא לכם מכתבים שמתקבלים אצלי שאדם שמרוויח 2,000 שקל צריך לשלם 700 שקל בשביל תרופה. לכן, אני חושב שהכינוס הזה הוא חשוב מאוד. נכון לעשות אותו. נכון שחברי הקואליציה לא יכולים לבוא לכאן משום שהם לא יכולים לתת תשובות. אבל אני מקווה מאוד שניאבק היום שחוק ההסדרים לא יתקבל היום ולאחר מכן יהיה מאבק על תקציב המדינה, שבכללותו בתקציב המדינה עם חוק ההסדרים זה הדבר הגרוע. גם אם יתקבל היום חוק ההסדרים בקריאה ראשונה, יש לעמוד על כך שכל הארגונים יפעלו לקראת קריאה שניה ושלישית, לעמוד כאן במאבק עיקש כנגד חברי הכנסת והממשלה לא להביא לכך שחוק ההסדרים יבוא.

שלי יחימוביץ': תודה ליו"ר ועדת העבודה והרווחה מקסים לוי, תודה לחברי הכנסת שהתפנו ביום עמוס כל כך. אני מתנצלת בפני אלו שלא הספיקו לשאול שאלות. ב-14.12.98 יש דיון תקציבי 99 והציבור הערבי, דיון מיוחד בוועדת הפנים של הכנסת, ואתם מוזמנים. תודה רבה לכולם ולמרכז אדווה כמובן.

הישיבה ננעלה בשעה 14.05.